

Sygn. akt III UK 33/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 grudnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania G. S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.
o ponowne obliczenie podstawy wymiaru emerytury z uwzględnieniem lat
przepracowanych w Niemczech,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 grudnia 2016 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 9 kwietnia 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyła zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu
Okręgowego w S. z dnia 26 maja 2014 r., sygn. akt VII U (...) i
sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w S. do ponownego
rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 9 kwietnia 2015 r. oddalił apelację ubezpieczonego od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 26 maja 2014 r., którym oddalono odwołanie G. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. z dnia 16 września 2013 r., odmawiającej prawa do ponownego obliczenia podstawy wymiaru emerytury z uwzględnieniem lat przepracowanych w Niemczech.

Sąd drugiej instancji zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, zgodnie z którymi organ rentowy decyzją z dnia 9 marca 1995 r. przyznał ubezpieczonemu prawo do renty inwalidzkiej III grupy od dnia 31 grudnia 1994 r., a podstawą wymiaru tego świadczenia było wynagrodzenie z 6 lat kalendarzowych oraz wskaźnik podstawy wymiaru 45,04%. Okresy pracy ubezpieczonego w Niemczech od 26 września 1973 r. do 30 września 1974 r., od 19 listopada 1974 r. do 8 marca 1979 r. i od 9 kwietnia 1979 r. do 10 maja 1979 r. zostały uwzględnione do stażu pracy. W dniu 5 stycznia 2006 r. organ rentowy przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury, a do ustalenia jej wysokości przyjął dotychczasową podstawę wymiaru renty. Decyzją z dnia 22 czerwca 2007 r. organ rentowy odmówił ubezpieczonemu prawa do ustalenia wysokości emerytury przez ponowne obliczenie podstawy jej wymiaru przy uwzględnieniu wynagrodzenia uzyskiwanego w okresach pracy w Niemczech, wskazując że nie przedłożył on zaświadczenia potwierdzającego wysokość wynagrodzenia otrzymywanego przez osobę, która w Polsce pracowała w takim samym lub podobnym charakterze, zaś bezpośrednio przed wyjazdem do Niemiec nie był pracownikiem, lecz osobą prowadzącą działalność gospodarczą. Odwołanie ubezpieczonego od tej decyzji zostało oddalone prawomocnym wyrokiem sądu. Kolejny wniosek o ponowne obliczenie podstawy wymiaru emerytury przy uwzględnieniu tych samych okresów ubezpieczony złożył 27 stycznia 2012 r., nie dołączając do wniosku żadnych nowych dokumentów. Pismem z dnia 15 czerwca 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. wyjaśnił ubezpieczonemu zasady sumowania okresów ubezpieczenia przebytych w dwóch państwach dla ustalenia uprawnień do świadczeń emerytalno – rentowych i poinformował, że wskazane okresy zostały uwzględnione do polskiego świadczenia emerytalnego.

Sąd odwoławczy uznał za trafną także ocenę prawną tego stanu faktycznego, wskazując że zgodnie z art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.; dalej jako: „ustawa emerytalna”), wniosek o ponowne obliczenie podstawy wymiaru emerytury jest dopuszczalny, jeżeli ubezpieczony przedstawi nowe dowody lub okoliczności, mające wpływ na wysokość świadczenia. Takich dowodów ani okoliczności ubezpieczony nie przedstawił, bowiem za takie nie może być uznane pismo Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. z dnia 15 czerwca 2013 r. jedynie potwierdzające uwzględnienie okresów pracy w Niemczech do stażu pracy. Z pisma tego nie wynika, że ujawnione zostały okoliczności, które nie były znane organowi rentowemu w chwili wydawania decyzji. Samo zaś to, że ubezpieczony nie jest usatysfakcjonowany wydaną decyzją, nie może stanowić podstawy do wznowienia postępowania.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, nietrafny okazał się też zarzut apelacyjny odwołującego się dotyczący naruszenia art. 15 ust. 2a ustawy emerytalnej. Wynagrodzenie osób zatrudnionych na terenie Niemiec można bowiem ustalić w oparciu o wynagrodzenie innej osoby zatrudnionej w Polsce w takim samym lub podobnym charakterze, w jakim dana osoba była zatrudniona w Niemczech. Ubezpieczony nie przedłożył zaświadczenia potwierdzającego wysokość wynagrodzenia otrzymywanego przez taką osobę, zaś bezpośrednio przed wyjazdem do Niemiec nie był pracownikiem, lecz osobą prowadzącą działalność gospodarczą. Kwestia ta została już prawomocnie rozstrzygnięta, a więc w związku z brakiem nowych dowodów i okoliczności nie może wpłynąć na zasadność rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie.

Ubezpieczony wywiódł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając naruszenie art. 15 ust. 2a ustawy emerytalnej, przez jego niezastosowanie i nieprzyjęcie do podstawy wymiaru emerytury wynagrodzenia minimalnego obowiązującego w okresie świadczenia przez skarżącego pracy na terenie Niemiec, podczas gdy według tego przepisu, jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru emerytury składek w okresie wskazanym do ustalenia podstawy wymiaru emerytury i renty, za podstawę wymiaru składek przyjmuje się kwotę obowiązującego w tym okresie minimalnego wynagrodzenia pracowników, a

zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 4 września 2008 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 192, poz. 1180), ta regulacja znajduje zastosowanie również w niniejszej sprawie.

Opierając skargę na takiej podstawie, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 8 ustawy emerytalnej, przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz przy obliczaniu ich wysokości uwzględnia się okresy ubezpieczenia za granicą, jeżeli tak stanowią umowy międzynarodowe.

Zgodnie z art. 4 ust. 2 umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym, podpisanej w Warszawie dnia 9 października 1975 r. (Dz.U. z 1976 r. Nr 16, poz. 101), znajdującej - stosownie do art. 27 ust. 1 i 2 umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o zabezpieczeniu społecznym sporządzonej w Warszawie dnia 8 grudnia 1990 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 108, poz. 468) - zastosowanie do stanów faktycznych sprzed dnia 31 grudnia 1991 r., instytucja ubezpieczeniowa państwa, na którego terytorium zamieszkuje osoba uprawniona do renty z zaopatrzenia emerytalnego, przyznaje świadczenia według obowiązujących ją przepisów, z tym że okresy ubezpieczenia, zatrudnienia oraz okresy z nimi zrównane w drugim państwie uwzględnia, jak gdyby zaistniały na terytorium tego państwa. Wynika stąd, że umowa międzynarodowa nie reguluje kwestii ustalania podstawy wymiaru świadczeń; w tym wypadku dla warunków powstania roszczenia i wysokości świadczenia właściwe są przepisy prawa obowiązujące w miejscu zamieszkania (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 1978 r., II UZP 5/78, OSNCP 1979 nr 1, poz. 5, z glosą S. Szymańskiej, Nowe Prawo 1979 nr 12, s. 116). Postanowienia umowy obejmują wyłącznie wzajemne uwzględnianie okresów ubezpieczenia na terytorium drugiego państwa oraz przekazywanie świadczeń do państwa miejsca zamieszkania osoby uprawnionej. Wpływ tych regulacji na wysokość świadczeń uzyskiwanych w polskiej instytucji ubezpieczeniowej pochłania się w art. 8 ustawy emerytalnej, stanowiących wyjątek od postanowień art. 9 ust. 1, stanowiącego o uwzględnianiu okresów zatrudnienia

obywateli polskich za granicą, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 9 (przed repatriacją), ust. 2 pkt 1 lit. c (w organizacjach międzynarodowych, zagranicznych instytucjach i w zakładach, do których zostali skierowani w ramach współpracy międzynarodowej lub w których byli zatrudnieni za zgodą właściwych władz polskich), a także okresów, o których mowa w art. 7 pkt 8 (urlopu bezpłatnego oraz przerw w zatrudnieniu w razie nieudzielenia urlopu bezpłatnego małżonkom pracowników skierowanych do pracy w przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, w stałych przedstawicielstwach przy Organizacji Narodów Zjednoczonych i w innych misjach specjalnych za granicą, w instytutach, ośrodkach informacji i kultury za granicą). W konsekwencji - przez zastosowanie art. 8 ustawy - wysokość emerytury osób zatrudnionych przez pewien czas za granicą, ustalona według zasad przewidzianych w art. 53, wzrasta o 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych z całego okresu zatrudnienia, tak jakby przebyty został w Polsce, lecz nie ma na nią wpływu wysokość wynagrodzenia uzyskiwanego za granicą, od którego składki na ubezpieczenie społeczne zostały opłacone tylko w tamtejszej instytucji ubezpieczeniowej, gdyż w ustalaniu podstawy wymiaru świadczeń okresy pracy za granicą są pomijane (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2006 r., II UK 98/06, OSNP 2007 nr 21-22, poz. 332).

Do osób zatrudnionych za granicą, tak jak ubezpieczony, przed 1 stycznia 1991 r. znajduje zastosowanie § 10 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 11, poz. 63 ze zm.), pozostały w mocy na podstawie art. 194 ustawy emerytalnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2012 r., II UK 74/11, OSNP 2012 nr 23 – 24, poz. 295). Zgodnie z tym przepisem, jeżeli w okresie, z którego wynagrodzenie przyjmuje się do ustalenia podstawy wymiaru, pracownik był zatrudniony za granicą, do ustalenia podstawy wymiaru przyjmuje się za okresy tego zatrudnienia kwoty wynagrodzenia przysługującego w tych okresach pracownikowi zatrudnionemu w kraju w takim samym lub podobnym charakterze, w jakim pracownik był zatrudniony przed wyjazdem za granicę. Biorąc pod uwagę, że wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lipca 2012 r., P 35/10 (OTK-A 2012 nr 7, poz. 73) § 10 pkt 2

rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1985 r. w zakresie, w jakim uzależnia ustalenie podstawy wymiaru emerytury lub renty od tego, czy pracownik był zatrudniony w kraju przed wyjazdem za granicę, został uznany za niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, do ustalenia podstawy wymiaru emerytury pracownika zatrudnionego za granicą przed 1 stycznia 1991 r. i niebędącego pracownikiem przed wyjazdem z kraju należy przyjąć kwoty wynagrodzenia przysługującego w tych okresach pracownikowi zatrudnionemu w kraju w takim samym lub podobnym charakterze, w jakim pracownik był zatrudniony za granicą.

Nie ma przy tym jakichkolwiek podstaw do stwierdzenia, że przewidziany przez § 10 pkt 2 wskazanego wyżej rozporządzenia sposób ustalania podstawy wymiaru świadczenia za okresy zatrudnienia za granicą wyłącza możliwość stosowania art. 15 ust. 2a ustawy emerytalnej, zgodnie z którym jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru składek w okresie pozostawania w stosunku pracy wskazanym do ustalenia podstawy wymiaru emerytury i renty, za podstawę wymiaru składek przyjmuje się kwotę obowiązującego w tym okresie minimalnego wynagrodzenia pracowników, proporcjonalnie do okresu podlegania ubezpieczeniu i wymiaru czasu pracy. Wprowadzenie tego przepisu było podyktowane tym, że „znaczna rzesza ubezpieczonych nie była w stanie przedłożyć brakującej dokumentacji płacowej, wskutek czego była pozbawiona możliwości uzyskania wyższego świadczenia (w podstawie wymiaru emerytury/renty za okresy nieudokumentowane zarobkami przyjmowano zerową podstawę wymiaru składek), co było dla nich krzywdzące i wywoływało uzasadnione wątpliwości” (tak uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych; druk nr 633 Sejmu RP VI kadencji, <http://www.sejm.gov.pl>). Wolą ustawodawcy było więc przyjęcie jako podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne za okres pracy, w którym nie można wskazać faktycznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, kwoty obowiązującego w tym okresie najniższego wynagrodzenia za pracę jako rozwiązania zapewniającego minimalną ochronę prawną, zaś biorąc pod uwagę, że żaden zatrudniony nie mógł zarabiać mniej niż wynosiła kwota najniższego wynagrodzenia za pracę, jest to rozwiązanie racjonalne. Nie ma zatem podstaw do

stwierdzenia, że z tego rozwiązania ustawowego nie może skorzystać ubezpieczony zatrudniony za granicą przed 1 stycznia 1991 r., który z przyczyn obiektywnych nie jest w stanie wykazać wysokości wynagrodzenia uzyskiwanego w tym czasie w kraju przez pracownika zatrudnionego w takim samym lub podobnym charakterze. Jest bowiem oczywiste, że osoba pracująca w tym okresie w kraju, niezależnie od zajmowanego stanowiska, musiała uzyskiwać co najmniej najniższe wówczas obowiązujące wynagrodzenie.

Nie budzi też wątpliwości, że po wejściu w życie art. 15 ust. 2a ustawy emerytalnej (co nastąpiło z dniem 1 stycznia 2009 r., a więc już po przyznaniu odwołującemu się prawa do emerytury i wydaniu decyzji z dnia 22 czerwca 2007 r. odmawiającej ponownego ustalenia wysokości emerytury) ubezpieczony mógł domagać się ponownego obliczenia wysokości emerytury od podstawy wymiaru ustalonej z zastosowaniem tego przepisu, bo wynika to wprost z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 4 września 2008 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 192, poz. 1180; dalej jako: ustawa zmieniająca). Zgodnie z tym przepisem, na wniosek osoby, której do ustalenia podstawy wymiaru emerytury i renty przyjęto podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie przepisów prawa polskiego z uwzględnieniem okresu pozostawania w stosunku pracy, za który nie można ustalić podstawy wymiaru składek, wysokość emerytury lub renty oblicza się ponownie od podstawy wymiaru ustalonej z zastosowaniem art. 15 ust. 2a i 2b ustawy emerytalnej.

Wniosek ubezpieczonego o ponowne ustalenie wysokości podstawy wymiaru emerytury miał więc swoją podstawę nie tylko w art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, na czym poprzestał Sąd Apelacyjny, ale również w art. 2 ust. 1 ustawy zmieniającej, na co trafnie zwrócił uwagę skarżący. Możliwość zastosowania każdego z tych przepisów jest uzależniona od spełnienia innych warunków. O ile bowiem ponowne ustalenie wysokości emerytury na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej wymaga przedłożenia nowych dowodów lub ujawnienia okoliczności istniejących przed wydaniem prawomocnej decyzji w sprawie świadczenia, mających wpływ na jego wysokość, o tyle ponowne ustalenie wysokości emerytury od podstawy wymiaru ustalonej z zastosowaniem art. 15

ust. 2a ustawy emerytalnej jest uzależnione od niemożliwości ustalenia (wykazania) podstawy wymiaru składek w określonym czasie, co w przypadku skarżącego oznacza brak możliwości wykazania wysokości wynagrodzenia osiąganego w kraju przez osobę zatrudnioną w takim samym lub podobnym charakterze, jak on za granicą.

Należy przy tym zgodzić się z poglądem Sądu Najwyższego wyrażonym w wyroku z dnia 3 lutego 2014 r., I UK 322/13 (OSNP 2015 nr 6, poz. 81), że art. 15 ust. 2a ustawy emerytalnej - tak naprawdę - dotyczy tylko postępowania przed organem rentowym i jest związany z obowiązującymi w tym postępowaniu ograniczeniami dowodowymi (zgodnie z § 21 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe, Dz.U. Nr 237, poz. 1412, środkiem dowodowym stwierdzającym wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu oraz uposażenia przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty są zaświadczenia pracodawcy lub innego płatnika składek, legitymacja ubezpieczeniowa lub inny dokument, na podstawie którego można ustalić wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia; podobnie § 20 pkt 1 poprzednio obowiązującego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń, Dz.U. Nr 10, poz. 49 ze zm.). Przed sądem ubezpieczeń społecznych nie obowiązują natomiast takie ograniczenia dowodowe i w utrwalonym orzecznictwie (w odniesieniu do analogicznych stanów faktycznych co najmniej od 1993 r.) powszechnie przyjmuje się, że z uwagi na trudności w dokumentowaniu wysokości zarobków za lata ubiegłe, należy do celów emerytalno-rentowych - zamiast „zerowej” podstawy wymiaru składek - przyjmować przynajmniej kwoty ówczasnie obowiązującego najniższego wynagrodzenia dla pracowników uspołecznionych zakładów pracy, jeśli nie ma jakiegokolwiek możliwości udokumentowania tej podstawy ani udowodnienia jej za pomocą innych środków dowodowych, w tym dowodów pośrednich (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2003 r., III UZP 2/03, OSNP 2003 nr 14, poz. 338; OSP 2004 nr 3, poz. 29, z glosą K. Ślebzaka oraz uzasadnienie wyroku

Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 kwietnia 2008 r., SK 96/06, OTK-A 2008 nr 3, poz. 40 i powołane tam orzecznictwo).

Z art. 473 § 1 k.p.c., a także z wszystkich przepisów dotyczących zasad postępowania dowodowego obowiązujących w procesie cywilnym, wynika, że sąd ubezpieczeń społecznych, dokonujący kontroli decyzji ustalającej wysokość emerytury, może ustalać wysokość wynagrodzenia otrzymywanego przez pracownika w przeszłości w oparciu o wszelkie środki dowodowe (bez ograniczeń właściwych postępowaniu przed organem rentowym). Wielokrotnie zwracano na to uwagę w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyroki z dnia 2 lutego 1996 r., II URN 3/95, OSNAPiUS 1996 nr 16, poz. 239; z dnia 25 lipca 1997 r., II UKN 186/97, OSNAPiUS 1998 nr 11, poz. 342; z dnia 14 czerwca 2006 r., I UK 115/06, OSNP 2007 nr 17-18, poz. 257; z dnia 8 sierpnia 2006 r., I UK 27/06, OSNP 2007 nr 15-16, poz. 235; z dnia 7 grudnia 2006 r., I UK 179/06, LEX nr 342283; z dnia 6 stycznia 2009 r., II UK 117/08, OSNP 2010 nr 13-14, poz. 167 i z dnia 26 stycznia 2012 r., I UK 218/11, LEX nr 1162650). W razie braku dokumentacji płacowej ubezpieczony - w celu wykazania podstawy wymiaru emerytury - może udowadniać wysokość swoich zarobków w oparciu o jakiegokolwiek inne środki dowodowe (np. zeznania świadków, opinie biegłych, dokumentację zastępczą, w tym dokumenty dotyczące wynagrodzenia osób zatrudnionych w podobnych okolicznościach). Podkreślić należy, że nie tylko chodzi o możliwość czynienia ustaleń na podstawie wszystkich środków dowodowych, ale także stosowanie wszystkich zasad postępowania dowodowego, a więc o czynienie ustaleń co do faktów niewymagających dowodu (powszechnie znanych - art. 228 § 1 k.p.c.; znanych sądowi urzędowo - art. 228 § 2 k.p.c.; przyznanych - art. 229 k.p.c.; niezaprzeczonych - art. 230 k.p.c.). Należy także na podstawie art. 231 k.p.c. ustalać fakty na podstawie domniemań faktycznych (co jest określane jako stosowanie dowodów pośrednich). W wyjątkowej sytuacji, gdy zostanie ustalone, że ubezpieczony pracował w pełnym wymiarze czasu pracy na określonym stanowisku, a (bez jego winy) nie zachowała się jego dokumentacja płacowa (w niniejszej sprawie dokumentacja płacowa pracowników zatrudnionych w kraju w takim samym lub podobnym charakterze), obowiązkiem sądu ubezpieczeń społecznych (zwłaszcza pierwszej instancji) jest udzielenie ubezpieczonemu

stosownych pouczeń co do czynności procesowych (art. 5 k.p.c.), w szczególności co do podjęcia inicjatywy dowodowej, przy rozważeniu dopuszczenia dowodów z urzędu (art. 232 zdanie drugie k.p.c.). Po przeprowadzeniu w taki sposób postępowania dowodowego należy dokonać wszechstronnej oceny materiału dowodowego (art. 233 § 1 i art. 382 k.p.c.), uwzględniając zasady logiki, doświadczenia życiowego i ogólnej wiedzy historycznej, z których wynika, że co najmniej od 1956 r. w Polsce, na podstawie stosunku pracy w pełnym wymiarze, nikt nie był zatrudniony za darmo.

W rozpoznawanej sprawie od przeprowadzenia w taki sposób postępowania dowodowego uchylił się Sąd pierwszej instancji. Ubezpieczony domagał się uwzględnienia w podstawie wymiaru emerytury wynagrodzenia, które w spornych okresach uzyskiwał w Niemczech. Z pewnością takie sformułowanie wniosku spowodowane było jego nieporadnością w rozeznaniu się w dość skomplikowanym stanie prawnym dotyczącym uwzględniania zagranicznego stażu pracy przy ustalaniu wysokości krajowej emerytury. Jak zaś wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 4 kwietnia 2014 r., I UK 363/13 (LEX nr 1482341), jeżeli strona wnosząca odwołanie od decyzji organu rentowego przejawia w określonym stopniu nieporadność, to sąd orzekający - w zależności od sytuacji - powinien udzielić stronie odwołującej się stosownego pouczenia co do czynności procesowych, przy czym pouczenie musi być adekwatne do jej zdolności percepcyjnych. W realiach niniejszej sprawy oznaczało to konieczność pouczenia ubezpieczonego o powinności podjęcia inicjatywy dowodowej w przedmiocie wykazania wysokości krajowego wynagrodzenia osoby zatrudnionej w takim samym lub podobnym charakterze, jak on za granicą, ewentualnie braku możliwości udowodnienia tej okoliczności, co dawałoby podstawy do zastosowania art. 15 ust. 2a ustawy emerytalnej. Zaniechanie przez Sąd Okręgowy dopełnienia tego obowiązku, przy jednoczesnym niepodjęciu w tym zakresie inicjatywy dowodowej z urzędu, nie pozwala na dokonanie kontroli kasacyjnej orzeczenia oddalającego odwołanie od zaskarżonej decyzji, bowiem brak jest ustaleń pozwalających na stwierdzenie, czy istotnie nie zostały spełnione warunki do ponownego ustalenia wysokości emerytury ubezpieczonego od podstawy wymiaru obliczonej z uwzględnieniem określonych w przepisach, w tym w art. 15 ust. 2a

ustawy emerytalnej, kwot wynagrodzenia za jego zagraniczne okresy pracy. Nie jest bowiem możliwa ocena, czy prawo materialne zostało zastosowane prawidłowo, jeżeli podstawa faktyczna rozstrzygnięcia nie została ustalona w sposób zgodny z prawem procesowym.

Skarga kasacyjna podlegała zatem uwzględnieniu, a że powinności odnoszące się do konieczności pouczenia stron o czynnościach procesowych oraz podejmowania z urzędu inicjatywy dowodowej należą przede wszystkim do sądu pierwszej instancji, należało uchylić nie tylko wyrok Sądu Apelacyjnego, ale również poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 k.p.c.

r.g.